

ליקוטים וסיפורים נפלאים - לך לך

”ויאמר ה' אל אברהם לך לך” (יב, א)

”לך לך” להנאתך ולטובתך ושם אעשך לגוי גדול. כאן אין אתה זוכה לבנים. ועוד, שאודיע טבעך בעולם (רש”י).

לכאורה, הרי בין אותם עשרה ניסיונות שנתנסה אברהם אבינו נמצא גם הניסיון ”לך לך” ולכאורה איזה ניסיון הוא זה שמבטיחים לו שבמקום שאליו יגיע יזכה לבנים וממון, שנאמר כי ביצחק יקרא לך זרע וכו' דבר שכרגע אינו זוכה לו?

מסביר הגר”י ניימן זצ”ל בספרו ”דרכי מוסר”: אברם הלך בגלל ציווי ה' יתברך ולא בגלל ההבטחות שהובטחו לו כמו שנאמר ”וילך אברם כאשר דיבר אליו ה'”.

אפשר להסביר זאת בדוגמא: יש מצוה לצום ביום כיפור שבעשרה בתשרי ויש מצוה לאכול הרבה בתשעה בתשרי. ודאי שלצום ביום כיפור לשם שמים אין בכך כמעט כל קושי. אנו רגילים ב”ה שעם ישראל כמעט כולם מקיימים ציווי זה ובוודאי שהאדם צם לשם שמים כי הרי יכול לאכול במקום שלא יראו אותו. אבל בשעה שהאדם אוכל בתשעה בתשרי ונהנה מהמאכלים ודאי שיותר קשה לכוון לשם שמים. זה הכלל: ככל שההנאה קיימת במצווה, קשה לכוון לשם שמים. לכן הניסיון אצל אברהם היה גדול ביותר, כיון שהייתה לו הנאה מהמצוה ובכל זאת לא הלך בגלל ההנאה אלא בגלל הציווי.

”והיה ברכה” (יב, ב)

סיפר אחד התלמידים, שלעת בחרותו, כאשר הגיע פעם אחת ברכבת לעיר פרעשבורג, עמד כמשתאה כאשר ניגש אליו זקן מופלג וביקש להיות לו לעזר בלקיחת חפציו לאכסניה. והיה כמצחק בעיניו, שהוא הבחור הצעיר לימים ימסור את חבילתו לאיש שהוא אשר כולו הפך לבן. על כן סירב למלאות חפצו.

אז סיפר לו האיש, שבצעירותו הוא היה מבין נושאי רבינו החתם סופר בכסאו, כי רבינו בא בימים ולא היה יכול עוד לצאת ולבוא, והיה צורך לקחתו ממקום למקום. ”פעם אחת, בהוליכי את רבינו ברחוב העיר, עצרתי פתאום מלכת. שאל אותי רבינו בפליאה, מה זה ועל מה זה. השבתי לו, כי כל זמן שכוחי במתני, פרנסתי מצויה ביד, ויכול אני להעביר לאנשים חפצים ממקום למקום, אבל מה אעשה לעת זקנה כאשר כוחותי יעזבוני? וביקשתי מרבינו שיבטיח לי שכוחי לא יסור ממני לעולם, וזכיתי לשמוע את ברכתו שאהיה גיבור חיל כל ימי. עכשיו שנתקיימה הבטחתו של אותו צדיק, בקשתי שטוחה, אל תסרב לי, והנח לי לשאת את חפצך”.

רבינו נתן ברכות לכל מבקש, אף על פי שנראה הדבר כיוהרא, אך רבינו אמר כי אין הדבר כן, משום דכתיב ”ואברכה מברכך”, הרי שהמברך מתברך, ולכן אין שום יוהרא בכך שהוא עצמו רוצה להתברך...

(”ספרא דמלכא” מאת מהרש”ץ גנץ שליט”א)

”ואעשך לגוי גדול
ואברכך ואגדלה

שמך והיה ברכה” (יב, ב)

מסביר רש”י: ואעשך לגוי גדול, זה שאומרים אלהי אברהם. ואברכך זה שאומרים אלהי יצחק. ואגדלה שמך זה שאומרים אלהי יעקב. יכול יהיו חותמין בכולן, תלמוד לומר והיה ברכה, בך חותמין ולא בהם.

ומסביר ה”שפתי חכמים”: רצונו לומר לפי שאין אומרים ”אלהי” אלא על רבים, כמו אלהי ישראל אלהי העברים, ועל יחיד לא מצינו לשון אלהי. לכך ברכו ”ואעשך לגוי גדול” כי אתה תחשב לרבים ויאמרו עליך ”אלהי אברהם”. ובמילת ”אברכך” שמורה עוד על תוספת ברכה, רמז שיאמרו גם כן על בנו אלהי יצחק, וכן ”ואגדלה שמך” שמורה עוד על תוספת גדולה, רמז שיאמרו גם כן על בן בנו אלהי יעקב.

”וילך אברם כאשר דיבר אליו ה'” (יב, ד)

אברהם לא נזקק ליישוב דעת, לא ביקש עצה מאיש ולא דחה את החלטתו אף ביום אחד. מיד כשאמר לו הקב”ה ”לך לך”, קם ויצא בלי שהיות לארץ ישראל. (שפתי כהן)

”ואת הנפש אשר עשו בחרן” (יב, ה)

וכתב רש”י: ”שהכניסן תחת כפני השכינה, אברהם מגייר את האנשים ושרה מגיירת את הנשים ומעלה עליהם הכתוב כאילו עשאו”.

מצוי היה בחגי ובמועדי ישראל, שהיו נכנסים לבית מדרשו של הגאון רבי מאיר שמחה הכהן מדוניסק זצ”ל (בעל האור שמח) אנשים שונים שהיו רחוקים מלימוד התורה וקיום מצוותיה. הדבר לא מצא חן בעיני חלק מהמתפללים שראו בזה זילות לקדושת המקום. על כן דרשו מהגבאים שלא להרשות לאורחים בלתי רצויים אלו את הכניסה לבית המדרש.

ואולם כאשר נודע הדבר לרבי מאיר שמחה, הגיב על כך ומחה נמרצות באומרו כי אין למנוע משום יהודי את הכניסה לבית המדרש. ואדרבה, יש לנהוג להיפך ולקרב אותם בעבותות של אהבה, בסבלנות, ואז הם ישתפרו בהדרגה:

בשלב הראשון יקשיבו הם אל הרינה ואל התפלה. לאחר מכן כבר ידעו לענות ”אמן”, ואולי אחר כך, בהמשך, יתחילו הם להתפלל באופן שיהפכו במשך הזמן למתפללי בית המדרש, ולאחר מכן ליהודים טובים יראים ושלמים המקיימים תורה.

”ואת הנפש אשר עשו בחרן” (יב, ה)

מעשה בבחור מתחזק שאחז בשלבים הראשונים של חזרתו בתשובה. הוא הגיע אל הגאון רבי בן ציון אבא שאול זצ”ל והתלונן בפניו: ”רבי, קשה לי לקיים תרי”ג מצוות, זה יותר מדאי בשבילי...!...” אמר לו רבי בן ציון: ”לו יהי כדברך, כמה מצוות אתה

לעי”נ

הרה”צ פנחס בן ר’ בנימין בינוש
רוזנבוים זצוק”ל - כ”ו בניסן

ליקוטים וסיפורים נפלאים - לך לך

להודות על גילוי שכינה, ולא על בשורות הגדולות של הארץ והזרע, כי הוא ביטל את כל הנאותיו ותאוותיו, לעומת תאוותיו וחשקו בהתגלות השכינה. והאדמו"ר מספינקא זצוק"ל בספרו 'אמרי יוסף' כתב על קטע זה של רבינו הקדוש, וזה לשונו: 'וכמה מן המוסר בזה בדברי ה'אור החיים' הקדוש, אשר כמעט מחויב כל אדם שלא לשכוח דבריו הקדושים הללו בכל עת ובכל זמן'.

"הנה נא ידעתי כי אשה יפת מראה את" (יב, יא)

מסורת הייתה בעיר קטנה שרב העיר קונה עליית 'חתן תורה'. אף אחד לא התחרה עם הרב במחיר, משום שהוא היחיד שראוי לעלייה זו.

אלא ששנה אחת החליט ראש הקהל שהיה גביר גדול ועם הארץ גדול עוד יותר, שהוא הראוי לעלייה נכבדה זו.

עמד והתחרה עם הרב על קניית העלייה וכמוכן זכה בה. בקידוש שערך ראש הקהל לכבוד היותו 'חתן תורה', כיבד את הרב לשאת דברים.

שאל הרב: לכאורה יש להבין כיצד מותר לראש הקהל להיות 'חתן תורה', הן הלכה פסוקה היא בקידושין שאסור לאדם לקדש את האשה עד שיראנה, וראש הקהל עדיין לא יודע כיצד נראית התורה...

אלא ששאלה זו עצמה יש להקשות אף על אברהם אבינו שמעיד שלא ראה את שרה אשתו.

ויש לתרץ, המשיך הרב, שמכיון שהחשש הוא מחמת שמה יראנה ותתגנה עליו, הרי אצל אברהם אבינו לא קיים החשש שיבוא לראות את גנותה של שרה ותתגנה עליו, וממילא אין מניעה שלא ראה אותה קודם לכן.

מאותה סיבה עצמה מותר לראש הקהל להיות 'חתן תורה'... (במחשבה תחילה)

"וירק את חניכיו ילידי ביתו" (יד, יד)

איתא במד"ר (פ' מ"ג) אמר אצא ואפול על קידוש שמו של מקום ע"כ.

וצריך להבין איזה קידוש ה' הוא כשיציל את לוט.

ויש לומר דאיתא שנמרוד היה פעם אצל אברהם ואכל ושתה חודש ימים, כשרצה ללכת דרש ממנו אברהם שישלם לו.

אמר נמרוד לאברהם: הלא שמעתי שאתה מאכיל ומשקה בחנם לכולם, ולמה אני גרוע מכולם?

ענהו אברהם: אמת היא שאני מכניס אורחים, אבל רק לאנשים ולא לא-ל, ואתה אומר שאתה הא-ל, ע"כ צריך אתה לשלם.

שאל נמרוד: כמה אנכי צריך לשלם? הוציא אברהם פנקס שהיה רשום שם כמה הוציא על כל אורחיו במשך כל השנים, ואת החשבון הזה דרש מנמרוד שישלם, והוסיף שבשעה שהאורחים נפטרים ממנו הם מברכים אותו שהא-ל ישלם לו כפלים ממה שנתן להם, וכיון שלדברך אתה א-ל, צריך אתה לקיים את מה שהם ברכוני.

אמנם יכול אתה להיפטר מתשלום, אם תחתום לי שאינך א-ל.

רוצה להוריד ממך חצי? שני שלישי? תפס הלה את המרובה: "שני שלישי".

"מוסכם!" השיב לו רבי בן ציון להפתעתו "כמה הם שלישי מתרי"ג? חישב הלה וענה: "מאתים וארבע" "ואותן הנך מקבל ברצון?" "אין לי כל בעיה עם מספר זה" - השיב.

"ובכן" - המשיך רבי בן ציון להפתיעו - "החפץ חיים מנה את המצוות הנוהגות בזמן הזה, והן מאתים ששים ושבע.

האם אתה כהן?" "לא", השיב. "א"כ ירדו לך עוד שלושים וכמה מצוות.

האם אתה נזיר?" "לא" השיב הלה.

סיכם רבי בן ציון: "באיסורי עריות קרובות אין לך בעיה. ירדו עוד כשלושים. לא לעשות עבודה זרה, לא להשתחות לה, לא להקים מצבה, לא לנחש, לא לעשות מעשה אוב וידעוני, לא להתנבאות לשקר... להמשיך? עוד מגיע לי עודף..."

(רבינו האור לציון)

"ואת הנפש אשר עשו בחרן" (יב, ה)

הצדיק רבי אליהו ראטה זצ"ל נטל על עצמו חלק בהצלחת הדור הצעיר מהתדרדרות מוחלטת. אחת מעצותיו המקוריות והמחוכמות לקרב תלמידים לתורה לבל ידח ממנו נידה, היתה לפתוח בשיחה רצינית עם בחור סורר על מצבו של בחור סורר אחר...

הוא תיאר בפני הבחור בצבעים חיים כיצד יראה הבחור השני אם יעזוב חלילה מקור מים חיים, כמה דורות ילכו לאיבוד על ידי קלות דעתו של הצעיר, ושצריך לשים עליו עין פקוחה שלא יעזוב ח"ו את דרך התורה.

הוא המשיך לייעץ לו איך לדבר עם הבחור הזקוק לחיזוק, וביקש ממנו בתחנונים: "הבה נפעל בכוחות משותפים להציל דורות רבים מאבדון, ובזה יהיה לזכות עולם עבור שנינו..."

כמוכן שהגישה המחוכמת הזו השפיעה מאד, ובו זמנית ניצל גם הבחור הראשון "המציל", שלמעשה עיקר כוונתו של רבי אליהו היתה אליו.

(ונכתב בספר)

"וירא ה' אל אברם ויאמר לזרעך אתן את הארץ הזאת ויבן שם מזבח לה' הנראה אליו" (יב, ז)

רבינו האור החיים הקדוש לומד מוסר עצום ונורא מהנהגתו של אברהם אבינו: הקדוש ברוך הוא נראה אליו ומבשר לו שני בשורות עצומות:

1. שיהיה לו ילדים למרות שהוא בגיל זקנה.

2. שיתן לזרעו את ארץ ישראל הקדושה.

לאחר מכן בונה אברהם מזבח, וכפי שנאמר בפסוק 'ויבן אברהם מזבח לה' הנראה אליו',

שואל רבינו הקדוש שהמילים 'לה' הנראה אליו' מיותרות???

ומתרץ תירוץ מבהיל, שאברהם לא החשיב לכלום בשורת הארץ והזרע, לעומת מה שזכה לגילוי שכינה, ובנה את המזבח רק

ליקוטים וסיפורים נפלאים - לך לך

מעשה שהיה בבעל מפעל של תפילין שהיה מזלזל במצוות, וקרה יום אחד שנפסלו בתים לתפילין, ובעל המפעל רצה למכרם ככשרים.

אחד העובדים קינא קנאת ה' וחתך את הבתים הפסולים באופן שאי אפשר למכרן. כשהבחין בעל הבית מה שנעשה כעס מאוד ואיים על אחד העובדים שאם לא יגלה לו מי עשה זאת הוא יפטר אותו מהעבודה.

אותו עובד ידע שלפי ההלכה צריך אדם למסור כל ממונו ואל יעבור על לאו אחד מהתורה, במקרה הזה של איסור לשון הרע, וכן עשה שלא גילה, והפסיד את מקום העבודה, והקדוש ברוך הוא שילם לו שכרו, שכשהתפטר ממפעל התפילין פתח עסק פרטי ושרתה ברכה במעשה ידיו, לבד מהשכר העצום הממתין לו בעולם שכולו טוב בעבור שכבש יצרו מלדבר לשון הרע. (לבוש יוסף)

"ויהי ריב בין רעי מקנה אברם... הפרד נא מעלי" (יג ז-ט)

אברהם אבינו עמל במשך כל ימי חייו לקרב לדרך ה' את כל באי עולם כשהוא מגייר את האנשים, ושרה אשתו, מגיירת את הנשים. אם כן, נשאלת השאלה, כיצד יתכן שדווקא הוא מציע ללוט להיפרד מעליו, ואינו מנסה להחזיר אותו בתשובה שלמה על הגזל של מרעה בשדות זרים? ביאר ר' ראובן קרלנשטיין, כאשר נודע לאברהם אבינו שלוט הולך לרעות בשדות זרים הוא ביקש לדעת את מניעיו, ושאלו מה הסיבה למעשה הזה. אילו היה לוט משיב שטעמה של גנבה זו הוא משום מחסור במזומנים, היה אברהם מסתפק בשיחת מוסר ומוותיר אותו לציודו, אך לוט השיב תשובה מפולפלת שבה טען כי מאחר שה' הבטיח לתת לאברהם את כל הארץ, ואין לו ילדים, הוא לוט, היורש היחיד, וממילא מותר לו מדין ירושה לקחת ככל העולה על דעתו... כאשר שמע אברהם אבינו את הנימוק ה'הלכת' הזה, אמר מיד: 'הפרד נא מעלי!' אינני מתעסק עם 'צדיקים', אלא אך ורק עם גויים, הרוצים באמת לקבל את דבר ה'!

"אם מחוט ועד שרוך נעל" (יד, כג)

רבי מאיר מפרמישלין, היה מחלק את כל מעותיו לעניים ולעצמו הסתפק בקב חרובין.

בכל לילה, טרם עלה על משכבו, היה בודק בבית אם נותרו אצלו מעות והיה מחלקם לעניים, ואם לא נרדם ידע שעדין נותרו כמה מטבעות בבית ויש להוציאם לצדקה.

פעם הגיעה אליו אשה ממדינה רחוקה וביקשה להתברך בילדים. ברכה הצדיק וברכתו התקיימה באותה שנה.

לאחר שנושעה, שיגרה היולדת המאושרת מכתב הודיה מרגש לרבי מאיר, שבזכות תפילתו עשה לה הקב"ה נס, וצירפה למכתבה סכום נכבד של שלש מאות דינרים.

כשהגיע המכתב עם הכסף, קרא הצדיק לבניו ואמר להם: "ראו איזה מכתב שגוי קיבלתי היום. ראשית יש כאן תארים מוגזמים עלי כצדיק קדוש ונשגב, ועוד וכי פוקד עקרונות אני? ודאי לא התכוונן אלי ולכן מחזיר אני את המכתב לשולח".

בלית ברירה נתן לו נמרוד כתב חתום בכתב ידו שהוא רק בשר ודם ולא א-ל.

הכריז אברהם בכל המדינה שנמרוד הודה לו שאינו א-ל, ויהי הדבר לחרפה גדולה לנמרוד ולא היה יכול לעשות מאומה לאברהם.

ולכן כאשר שבה נמרוד את לוט היה בדעתו לסובב עמו בכל המדינות ולא לצו להכחיש את מה שאברהם הכריז, כי איתא במדרש (פרשה מ"א) שקלסתר פניהם של לוט ושל אברהם היה דומה, והיה בדעתו לומר שהנה אברהם בידו, והוא מודה באלוהותו, והכתב שנתפרסם בזמנו הוא מזויף. ולכן רצה אברהם להציל את לוט כדי לקדש שם ה', שלא יאמר נמרוד כן, ויישאר הכתב שלו שהודה שאינו א-ל.

(מהר"י מבעלזא צוק"ל)

"למה לא הגדת לי כי אשתך היא למה אמרת אחותי היא" (יב, יח-יט)

מעיר על כך הגאון רבי שלמה גנצפריד זצ"ל בספרו "אפריון": מדוע עשה פרעה ב' שאלות מזה, הרי עיקר הטענה היא מה שלא אמר שהיא אשתו, ולמה הוצרך להוסיף על טענתו 'למה אמרת אחותי היא'.

וכתב ליישב על פי מה שמצאנו במגילת אסתר (ב, י) שמרדכי צוה על אסתר שלא תגיד את עמה ואת מולדתה, והטעם בזה כדי שיחשוב אחשוורוש שהיא ממשפחה בזויה ולא יקחנה לאשה, כי אין כבוד למלך לקחת אשה ממשפחה בזויה.

ולפי"ז אם היה אברהם אומר על שרה רק שהיא איננה אשתו ולא היה אומר אחותי היא, יתכן שלא היה פרעה לוקחה לאשה, כיון שלא נודע משפחתה, ויתכן שהיא ממשפחה בזויה ואין כבוד למלך לשאת אשה ממשפחה בזויה, אך כיון שאמר אברהם אחותי היא, לא חשש פרעה שהיא ממשפחה בזויה, שהרי היא ממשפחת אברהם שהיה מפורסם בכל העולם.

וזהו שטען פרעה לאברהם, שעשה עמו ב' רעות, האחת מה שלא הגדת לי שהיא אשתך, והשנית מה שאמרת לי אחותי היא ולכן לקחתיה לאשה, כי לולא היתה אחותך לא הייתי לוקחה שמה ממשפחה בזויה היא.

(אפריון)

"תן לי הנפש והרכוש קח לך" (יד, כא)

כך אדם צריך לומר ליצר ולחילותיו: תן לי הנפש - את הרוחניות, והרכוש קח לך - את הגשמיות. ולא להפוך היוצרות חס ושלום.

פעמים רבות קורה שכדי למנוע עבירה מסוימת יש צורך להוציא ממונו ואז המלחמה קשה מאוד. במקרה כזה צריך לומר ליצר חד וחלק: הרכוש קח לך! שכן הלכה פסוקה היא בשו"ע (יו"ד קנ"ז

א) כי מה שנאמר ייהרג ואל יעבור זה דווקא בג' עבירות חמורות, אבל בשאר עבירות אמנם יעבור ולא ייהרג, אבל גם עליהם חייב ליתן את כל ממונו כדי שלא לעבור על שום עבירה מהתורה שנאמר: "ואהבת את ה' וכו' ובכל מאודך" בכל ממונך.

(ספרים).

ליקוטים וסיפורים נפלאים - לך לך

כ"ק מרן מהרי"ד השיב לו שאכן כן, ניתן לראות. אך מי שאינו רואה אותו ומאמין שהוא מגיע, הרי שהוא גדול יותר מזה שרואה ומאמין. [שכן כאשר רואים, אין זו גדולה להאמין משום שהדבר נראה במוחש. כאשר לא רואים ובכל זאת מאמינים, הרי שזו מעלה גדולה יותר.]

לפי מעשה זה ביאר ה"מקור ברוך" את הפסוק בפרשתנו: הקב"ה הוציא את אברהם והגביהו למעלה מחללו של עולם, אברהם אבינו ראה את הבריאה כולה ואת העולמות כולם. הכל היה גלוי בפניו. ואחר כל זאת אברהם נותר באמונה תמימה: "והאמין בה", כאילו לא ראה מאומה. דרגה זו משבחת התורה במילים "ויחשבה לו", הקב"ה, "צדקה", לצדקות גדולה מאוד. (במחשבה תחילה)

"ויאמר הגר שפחת שרי אי מזה באת ואנה תלכי ותאמר מפני שרה גברתי אנכי בורחת ויאמר לה מלאך ה' שובי אל גברתך והתעני תחת ידיה" (טו, ז-ט)

ונשאלת השאלה, המלאך שואל את הגר מפני מי את בורחת? והיא עונה: מפני שרי גברתי וכו'. ומה עונה לה המלאך, תשובה מוזרה: שובי אל גברתך והתעני תחת ידיה. וכי כך עונים, הרי זה סיבת בריחתה משום שעינתה אותה?

אלא תירץ הגה"ק רבי מאיר שפירא מלובלין זי"ע במתק לשונו: כל סיבת בריחתה של הגר היתה בגלל גאותה, שלא רצתה להיכנע לשרי גברתה. והעצה כנגד הגאווה היא, להכיר מאין באת, ולאן אתה הולך, והם דברי המלאך: אי מזה באת ואנה תלכי.

אבל הגר לא הבינה את הרמז, היא ענתה, מפני שרי גברתי אנכי בורחת. ולכן השיבה המלאך, מכיוון שלא הבנת את הרמז שבשאלתי, סימן הוא, שעדיין לא למדת מאומה ממידותיה הטובות של הצדקת שרי, ולכן שובי אל גברתך והתעני...

"ואברהם בן תשעים ותשע שנה בהמלו בשר ערלתו" (יז, כד)

חכמי ישראל תמהים; מדוע לא קיים אברהם אבינו מצות מילה לפני שנצטווה ע"י בורא עולם כפי שנהג לגבי מצוות אחרות?

הגאון רבי יצחק זאב סולובייצ'יק מבריסק הסביר זאת כך, בכל המצוות שבתורה נהג אברהם אבינו לפי הכלל; 'זריזין מקדימין למצוות' (פסחים ד.). לכן קיים אברהם אפילו קודם שנצטווה עליהן, אולם מצות מילה נקראת; 'ברית מילה' ודרך כל 'ברית' היא; שקיימים בה שני צדדים. לכן קודם שציווה הקב"ה על המילה לא יכול היה אברהם למול את עצמו כיון שלפני הציווי אין כאן אלא צד אחד ומילה בלי כריתת 'ברית' אין בה קיום מצוה כלל.

בניו של רבי מאיר, שידעו את המחסור והעניות בבית טענו, שאם הקב"ה הזמין לאביהם מעות, אסור לאבדן בידיים. אולם אביהם נותר בשלו, עד שהושיבו בית דין של שלשה והללו פסקו, כי ודאי התכוון האיש לרבי מאיר והכסף שלו במתנה גמורה.

שמע הצדיק את פסק הדין ואמר: "עדין חפץ אני להמלך באשתי אם ליהנות מהמעות".

קראו לרבנית והיא אמרה לבעלה בתמיהה: "הרי נוהג אתה תמיד שלא לאכול משאלה שהורה בה חכם", כששמע זאת רבי מאיר עמד בצדקותו ושלח את המעות חזרה אל השולח.

"הבט נא השמימה וספור הכוכבים אם תוכל לספור אותם ויאמר לו כה יהיה זרעך" (טו, ה)
רק למטה הכוכבים נראים קטנים, אבל למעלה הם גדולים מאוד. כך ישראל, בארץ הם לפעמים נראים קטנים ושפלים, אבל למעלה, בשמים, הם חשובים וגדולים מאוד. (ר' ברוך ממעז'יבוז')

"ויוצא אותו החוצה" (טו, ה)

"הוציאו מחללו של עולם והגביהו למעלה מן הכוכבים" (רש"י). אברהם אבינו הועלה "למעלה מן הכוכבים", מעל דרך הטבע, והקב"ה הראה לו כי "כה יהיה זרעך" - אף קיומם של בניך יהיה למעלה ומחוץ לדרך הטבע. (שפת אמת)

"כה יהיה זרעך" (טו, ה)

רבי אברהם יהושע העשיל מאפסטה, בעל 'אוהב ישראל', ביקש פעם אחת לקדש את הלבנה, אבל השמים היו מעוננים. נשא עיניו למרום ובתוך כך נתפזרו העננים והלבנה האירה. החסידים התחילו להתלחש כי ראו מופת כמו עיניהם.

הרגיש הרבי בדבר ואמר: "אין כאן מופת, כך היה אצל אברהם אבינו, שהרי הוא קיים את כל התורה, ובכלל זה קידוש לבנה. פעם אחת לא היה יכול לקדשה, מפני שהשמים היו מעוננים, ואמר לו הקב"ה: 'הבט נא השמימה', ואז 'וספור הכוכבים', שייראו הכוכבים והלבנה.

"שאל אברהם: ומה יהיה בדורות הבאים כאשר ירצו לקדש את הלבנה ויהיה מעונן? ענה לו הקב"ה: 'כה יהיה זרעך', כוח זה יהיה מסור גם לזרעך..."

"והאמין בה' ויחשבה לו צדקה" (טו, ו)

סיפר הרה"ק רבי ברוך הגר מסערט ויז'ניץ, ה"מקור ברוך": אצל חותני, כ"ק מרן מהרי"ד מבעלזא זי"ע, בעת ששלח את אחד הנכדים לגשת לדלת באמירת "שפך חמתך" בליל הסדר, שאל חתנו של כ"ק מרן מהרי"ד, הרה"ק רבי יוחנן טווערסקי הי"ד: "האם באמת ניתן לראות?" כשכוונתו היא האם ניתן לראות את אליהו הנביא.

במחשבה תחילה פרשת לך לך

המשובת. היהודי המבוהל רתם את העגלה לסוסים וחיש ניצב בפני הרבי מסדיגורא: "רבי קדוש, מה אעשה כעת? מהיכן אמציא לפריץ 300 חביות שיכר???"... פכר ידיו בייאוש.

הרבי חיך והפטיר: "כלום תמו המים בנהר שליד עירכם?! הרמז הספיק ליהודי שאץ-רץ למלא את כל החביות שברשותו במים ולהעבירן לידי משרתי הפריץ. אלו גמלו לו בתמורה בסכומי כסף אגדיים כמותם לא ראה עדיין.

זאת ועוד, שכל אורחי החתונה התלהבו מהשיכר המשובח והזמינו אף הם כמויות ענק מהיהודי, שכעת החל לייצר שיכר אמיתי בדרכי ייצור מקובלות...

אמו של היהודי באה להודות לרבי, ואמרה: "חשבתי כבר על כל האפשרויות איך השי"ת יעניק עושר לבני. על מים בטעם שיכר לא חשבתי"...

הניסיון שעמד בו אברהם אבינו היה ניסיון קשה עד מאוד: הוא שומע סדרת הבטחות ברורה מפי הקב"ה, אבל הוא לא יוצא לדרך בגלל ההבטחות המפתות והקורצות. אלא בגלל שה' יתברך ציוה אותו. זהו דבר קשה מנשוא ללכת בכוונה טהורה לקיים רצון ה' בלי שתתערב איזו מחשבה על הדיבידנד הצפוי בסוף הדרך. ודבר זה מלמדת אותנו התורה: "וילך אברם כאשר דיבר אליו ה'", לא בגלל הנאה או שכר מכל סוג שהוא.

וכיצד הניסיון הזה נוגע גם אלינו?

פעמים רבות חושב האדם שהוא יפעל כך, או שמא יעשה כך, כל זה במטרה להגיע לתוצאה הרצויה מבחינתו. אלא שהתורה היא נצחית, והקב"ה פונה לכל יהודי בקריאה רוחנית: "לך לך מארצך", תצא מרצונותיך הארציים, תבטל את רצונך להגיע ליעד פלוני או ללכת במסלול אלמוני, "אל הארץ אשר אראך". אני אקח אותך למקום הטוב ביותר בשבילך, גם אם נראה לך שאתה מפסיד מכך או ניזוק.

(במחשבה תחילה)

"ויאמר ה' אל אברם לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך" (יב, א)

הניסיון הזה נמנה בין עשרת הניסיונות שנתנסה אברהם אבינו. אלא שמפרשי התורה מסבים את תשומת לבנו לשאלה עצומה: "ואעשך לגוי גדול, ואברכך, ואגדלה שמך, והיה ברכה" - הקב"ה מבטיח לאברהם אבינו שבזכות הליכה זו יזכה לבנים, לעושר, הברכות יהיו מסורות בידו, ומה לא?

הקב"ה מבטיח כל טוב שתלוי במעבר דירה ממקום למקום, ברכות למעלה מדרך הטבע. מישהו היה מסתפק בכלל? מהי אפוא גדולתו של אברהם אבינו שעמד בניסיון זה?

זקנה יהודייה הגיעה לרבי אברהם יעקב מסדיגורא בתחינה: "רבי קדוש, לבני הייתה 'מבשלת שכר', לאחרונה לא עולה בידו השיכר יפה, הוא ובני ביתו גוועים ברעב ואין ביכולתי לעזור להם. אנא רבי, תבקש מהקב"ה שיזרח מזלו של בני. "שימלא כרטיס לוטו ויזכה בגורל", הקשישה החלה למנות שלל עצות, "שיקראו לו מארמון המלך וימנוהו קבלן לתפירת מדי הצבא של החיילים, אולי אפילו יפתח בעצמו מפעל לייצור דברי מאכל ויהיה לעשיר גדול. אפילו, בתור התחלה, שמישהו יעסיק אותו כשכיר וייתן לו משכורת הגונה מדי חודש"...

הרבי שאל: "נשארו לבנך חביות שבהן ייצר בעבר שיכר?" "כן, כן", הנהנה הזקנה נמרצות.

"תאמרי לו שימלא חבית במים רגילים וייגש לפריץ הכפר שמחתן את בנו בעוד שלושה חודשים ויבקש לספק לו משקה".

הפריץ הגיע במפתיע לביתו של היהודי בכדי לערוך סדרת טעימות, לבו של היהודי דפק בעוצמה רבה ופניו חוורו. הן עתה תתגלה התרמית וראשו יוסר מעליו כהרף עין. איך מלאו לבו לשמוע בקול אמו התמימה?

"אוהחח"... נשמעה גניחתו של הפריץ מתוך הכוס הענקית. "שיכר טעים שכזה לא טעמתי מעודי". בו במקום הזמין הפריץ שלוש מאות חביות הנוזל

במחשבה תחילה פרשת לך לך

עברה תקופת-מה ושוב הבת חולה, שוב מטפס החום למעלה. הרבי נוטל את מגבעתו ויוצא לסובב בעיר, אך אף אחד לא ביזה אותו ולא חירף אותו. בשלב מסוים חזר רבי שלומק'ה לבית והודיע לסובביו שהבת כבר לא תחלים מחולי זה, וכדבריו כן היה... הפעם, כך הסביר, לא מצא בזיונות...

* * *

ב"שפת אמת" על פרשתנו, מביא שהפסוק נוקט בלשון "וימצאה מלאך ה' על עין המים", מציאה שייכת בדבר שנעשה עבורו חיפוש. מכיון שהגר נרדפה על ידי שרי, הרי שהאלוקים יבקש את נרדף [ואפילו הנרדף הוא רשע כדאיתא במדרש (ויק"ר כז, ה)], והמלאך "ביקש" ו"מצא" אותה.

נשוב לקושיית האברבנאל: הא כיצד המלאך מבשר להגר שישמעאל יהיה פרא אדם?

והוא מבאר שאת זאת ביקש המלאך לומר להגר: בנך הולך להיות "פרא אדם", לפיכך, עלייך לשוב לחסות בצילו של אברהם אבינו, עמוד הקדושה והחסד, כולי האי ואולי, שתועיל השפעתו לרסן את ישמעאל ולחנכו ככל הניתן.

לא היה זמן אחר טוב מזמן זה, שבו הוא מבשרה על לידת ישמעאל. כדי שתדע שמרגע הלידה צריך ישמעאל לשאוב מאברהם ככל הניתן, כדי שרשעתו תרוסן כמה שיותר.

חשבתי לבאר לפי דבריהם הקדושים, את שאמר המלאך להגר: "שובי אל גברתך והתעני תחת ידיה". בשלמא, לשוב לגברתה, מובן. אך מה טעם מוסיף המלאך שהגר צריכה להתענות תחת ידיה?

שמא אפשר שביקש לומר לה, טובה גדולה עושה לך גברתך שתהיי נרדפת על ידה, שכן כך תעמוד לך זכות הייסורים הזו, להפחית ברשעתו של ישמעאל ובטבעיו המגונים.

(במחשבה תחילה)

"והוא יהיה פרא אדם ידו בכל ויד כל בו"
(טז, יב)

הגר בורחת מפני שרי גברתה שמענה אותה, היא זוכה ומתגלה לה מלאך משמים שמבקש ממנה לשוב אל גברתה והוא מבשר לה בשורה טובה: "הרבה ארבה את זרעך... ויולדת בן וקראת את שמו ישמעאל... והוא יהיה פרא אדם".

האין זה חוסר רגישות? שואל רבינו יצחק אברבנאל בפירושו לתורה, מגיע המלאך לעודד אותה, לבשר לה בשורות טובות, ואז מסיים ב'קינוח': "והוא יהיה פרא אדם ידו בכל ויד כל בו", ממש נחת מהילדים...

* * *

בת הייתה לו לרבי שלומק'ה מזוועה, עוד בעת שישב כסאות למשפט על מקום אבותיו בזוועה העיר. מחלה הייתה לה, שאם עלה חום גופה יותר מדי, נכנסה היא בגדר של סכנת נפשות. משכך, שמרו עליה בני הבית מכל משמר שלא יעלה חום גופה.

באחד הימים הגיעו לרבי שלומק'ה והודיעוהו שבתו חולנית, חומה עלה והיא בסכנה. חבש רבי שלומק'ה את מגבעתו ויצא לסבב בין בתי העיר. מתפקידו כרב העיר היה לגבות את דמי הלימוד החודשיים בתלמוד התורה העירוני. כעת שם פעמיו לרחוב מסוים והחל דופק דלת אחר דלת בכל פתח בו היה מזוזה ומבקש את דמי הלימוד.

באחד הבתים פתחה אשה מרת נפש מתושבי זוועה, שפכה עליו קיתון של רותחים וביזתה אותו בצעקות איומות בשלל גינויים וכינויים. רבי שלומק'ה עמד בשקט, מכונס בעצמו, ספג את כל הבזיונות ולא הגיב מטוב ועד רע. לאחר שהתייאשה הגברת ונכנסה פנימה, סב הרבי לביתו ובישר לסובביו שבתו יצאה מכלל סכנה...

מדבריו כמובן לא נפל ארצה, ולמקורביו הסביר שהוא חיפש בזיונות וחירופים כדי שהזכות הזו תעמוד לבתו.